
Les associacions i la integració d'immigrants estrangers

John Casey

Departament de Ciència Política i de Dret Públic

Resumen: En todas las sociedades receptoras de inmigrantes se ha evidenciado el nacimiento de comunidades o enclaves, que en los países industrializados ha venido acompañado por la creación de asociaciones de inmigrantes que ha adoptado las estructuras organizativas autóctonas. Dichas asociaciones trabajan al lado de asociaciones ya existentes en la sociedad receptora para vertebrar las actividades de los colectivos y para facilitar su participación en la sociedad. Este artículo analiza el trabajo de las diversas asociaciones que trabajan con inmigrantes en el contexto de los diferentes modelos de relación entre los inmigrantes y las sociedades receptoras.

Abstract: *All immigrant host societies have witnessed the creation of immigrant communities or enclaves, which in industrialised countries have invariably been accompanied by the development of ethnic associations that adopt existing organisational structures. These ethnic associations work alongside mainstream organisations to promote the internal structuring of the immigrant groups and to help negotiate their participation in the host society. This article analyses the work of the different association that work with immigrants in the context of the different models of relations between immigrants and the host society.*

Introducció

En tots els països receptors¹, els immigrants² arriben a formar “comunitats,” que normalment són el resultat de la concentració territorial a determinades zones, així com de l'existència de forts lligams socials i econòmics entre membres del mateix país d'origen, grup cultural o ètnia, que creen una certa independència o segregació respecte a la societat receptora. Dintre d'aquestes comunitats arriben a establir-se associacions que constitueixen un element clau en l'articulació de la vida social, cultural i política del col·lectiu. Les associacions dels col·lectius d'immigrants solen treballar en conjunt amb altres que sorgeixen de la societat autòctona per dedicar-se a la integració econòmica, política i social dels immigrants.

En aquest article examino el paper que exerceixen les associacions en el procés d'integració d'immigrants.

La immigració i les comunitats ètniques

Un dels primers supòsits —o potser millor dit, esperances— dels països receptors quan comencen a rebre immigrants sol ser que aquests siguin treballadors temporers que tornaran al seu país d'origen, o bé que arribin a adoptar les característiques lingüístiques i culturals de la societat receptora per ser assimilats, per així passar desapercebuts.

Malgrat tot, aquestes esperances han resultat ser poc més que miratges, i en tots els països receptors quan hi ha arribat a haver una massa crítica³ de persones del mateix grup cultural o ètnic, s'han

¹ El flux d'immigrants quasi sempre és de països més “pobres” als més “rics” i/o dels països amb menys estabilitat política o amb règims autoritaris als més estables i democràtics. Per tant, els “països receptors” solen ser els de l'anomenat “Primer Món”. Així mateix, els països amb un major nombre de refugiats són països del “Tercer Món”, propers a les zones més conflictives.

² El terme “immigrant estranger” es refereix a totes aquelles persones que deixen el seu país d'origen o de residència habitual per raons econòmiques o polítiques per instal·lar-se a llarg termini en altre país amb la finalitat de treballar, o per ser familiars d'un treballador. Inclou, per tant, el concepte de “refugiats”, però exclou el turisme i els desplaçaments temporals relatius a negocis. L'estatus legal d'un immigrant varia segons la tradició immigratòria i la llei d'estrangeria de cada país: a Austràlia tot immigrant que entri al país legalment té residència permanent i dret a la ciutadania; a Espanya, un immigrant passa per un llarg període de residència temporal.

³ Evidentment, “massa crítica” és un terme relatiu que depèn tant del nombre d'immigrants com de les condicions socioeconòmiques que afecten la “visibilitat” dels col·lectius emergents. A Espanya, el percentatge d'immigrants no assoleix el 2% de la població, però les aglomeracions ja comencen a “preocupar”.

creat concentracions o enclavaments d'immigrants que es mantenen una mica segregats de la societat autòctona.

La formació d'aquests enclavaments d'immigrants és en gran part el resultat de determinades realitats econòmiques i de la influència del mercat de l'habitatge: els immigrants es concentren en zones amb lloguers assequibles per als seus ingressos. Al mateix temps, altres realitats socials amplifiquen aquestes dinàmiques: els nouvinguts solen buscar allotjament seguint els consells de compatriotes i familiars; els que arriben més tard busquen proximitat amb la seva comunitat i amb els serveis que subministren —botigues, gestories, clubs socials, etc.—; i les diferències culturals i lingüístiques dificulten les relacions socials amb la població autòctona. La societat receptora també condiona la formació d'aglomeracions a través del rebuig social i la discriminació a l'hora de facilitar allotjament i ocupació als immigrants.

Aquests enclavaments poden arribar a ser força estables, i si no es facilita la integració econòmica, social i política a la societat receptora, la segregació pot perllongar-se al llarg de la segona i posteriors generacions. Aquests enclavaments són ben coneguts —des del Chinatown de San Francisco fins a la concentració de magribins al barri de Ciutat Vella de Barcelona— però no sempre són explicables en funció del nivell econòmic o en base a diferències notòries en les característiques culturals o físiques: per exemple en els anys setanta i vuitanta el barri d'Earl's Court a Londres arribà a tenir el qualificatiu de *Kangaroo Valley* (la Vall dels Cangurs) per la concentració d'australians; i a l'actualitat barcelonina el barri de Gràcia ja té fama de ser la zona preferida dels joves anglesos que treballen com a professors d'idiomes o en camps artístics.

La formació d'aquestes concentracions en zones i la separació socioeconòmica les veuen amb recel —un indesitjable procés de formació de guetos— molts sectors de les societats receptores, tant conservadors com progressistes, que sostenen que les aglomeracions disminueixen els contactes amb la societat autòctona i creen institucions i d'altres processos socials paral·lels que dificulten la integració dels immigrants. Per a la dreta i els nacionalistes de totes les ideologies, això pot posar en perill la unitat cultural de la societat; per als de centre-esquerra, pot dificultar l'accés als béns i serveis públics disponibles en la societat receptora i així condemnar els immigrants a la marginació; per als neomarxistes, pot servir per dividir la classe treballadora i així reforçar la dominació elitista.

L'oposició a la concentració dels col·lectius d'immigrants es dona sobretot si aquests procedeixen de poblacions considerades molt

distintes culturalment i si presenten més perill de descohesió social o de marginació: així, la concentració de magribins a Ciutat Vella preocupa més que no la dels anglesos a Gràcia.

Malgrat tot, altres analistes es mostren menys recelosos davant la formació d'enclavaments ètnics. Per un costat, els veuen com una conseqüència inevitable del procés d'immigració que s'evidencia en tots els països receptors, i assenyalen el fracàs de les polítiques que pretenen dispersar els immigrants (Castles, S. i Miller, M.J. 1993). Per altra banda, afirmen que són una manifestació necessària d'assentament que forma la base sobre la qual els immigrants construeixen un sentit "d'autodefinició" en la societat receptora, que els permet negociar la seva integració social i la seva participació política (Castles, S. i Miller, M.J. 1993; Schoeneberg, U. 1988).

Al mateix temps, Schoeneberg manté que, en si, les comunitats ni integren ni segreguen, sinó que el resultat de les dinàmiques d'integració-segregació depèn en gran part de l'orientació de les organitzacions que sorgeixen del col·lectiu i de la disposició de la societat receptora a integrar els immigrants (Schoeneberg, U. 1988). Castles i Miller distingeixen entre *comunitats* ètniques, com una manifestació positiva de la integració d'immigrants que mantenen elements importants de la identitat del país d'origen al mateix temps que gaudeixen d'un alt nivell de poder polític, acceptació social i mobilitat econòmica; i *minories* ètniques, com una manifestació negativa d'una institucionalització de la marginació dels immigrants (Castles, S. i Miller, M.J. 1993).

Touraine (Touraine, A. 1995) rebutja el concepte d'una única dimensió segregació-integració i postula un procés de tres dimensions, a les quals denomina: "nacionalització", o adquisició dels drets polítics i de ciutadania; "assimilació", o adquisició dels codis culturals de la societat receptora; i "integració", o assoliment de condicions d'igualtat socioeconòmica. Segons Touraine, no hi pot haver integració de minories sense reconèixer una certa diversitat cultural.

Els models de polítiques d'immigració

Els discursos sobre la formació dels enclavaments ètnics solen reflectir diverses lògiques sobre la presència d'immigrants als països d'acollida. Castles i Miller (Castles, S. i Miller, M.J. 1993), i Baldwin-Edwards i Schain (Baldwin-Edwards, M. i Schain, M.A. 1994) identifiquen quatre models en els països desenvolupats.

El primer model, ja una mica desfasat, és l'imperial-colonial, que facilita la integració de pobles diferents en un imperi multiètnic,

ahora que imposa el domini d'un grup, per exemple, els imperis Otomà i Britànic.

El segon model és el nacionalista-ètnic, que expressa la primacia d'una nació formada per una societat homogènia amb procedència, llengua i cultura definides. Sol tipificar una societat tancada que intenta negar la ciutadania i l'acceptació social a gent d'altres procedències. La ciutadania es dóna en base al *ius sanguini* (als que porten la sang d'aquella nacionalitat) i els immigrants que no tenen el parentiu requerit sols poden tenir residència temporal i accés limitat a les prestacions socials. Alemanya, amb el seu doble sistema, de ciutadania automàtica per als *volksdeutsch* (estrangers d'ètnia/cultura de parla alemanya), i d'estatus de *gasterbeite* ("treballadors invitats" que no tenen cap dret a la ciutadania o a la permanència) per als altres immigrants, és l'exemple més contundent d'aquest model a Europa. Els immigrants turcs poden passar trenta anys a Alemanya sense que ells, ni els seus fills nascuts allà, tinguin dret a la ciutadania alemanya.

El tercer model és el republicà, que concep la nació més aviat com una comunitat política que pot assimilar immigrants, sempre que aquests acceptin les regles polítiques de la cultura dominant. La participació dels immigrants a les institucions del país i el dret a la ciutadania es basen en *ius soli* (els drets s'adquireixen a través del lloc de naixement o gràcies a una llarga residència), però hi sol haver poca tolerància amb les expressions d'identitat cultural que no siguin de la majoria autòctona i amb la perdurabilitat de comunitats ètniques. França representa un exemple d'aquest model, ja que ofereix la possibilitat d'obtenir la ciutadania francesa a molts, però al mateix temps en aquest país es manifesta poca tolerància amb les expressions culturals que no siguin "franceses d'origen". Les institucions es mostren reàcies a dedicar fons a qualsevol política que pogués interpretar-se com un foment de la cultura dels immigrants diferent a la francesa.

El quart model és el multicultural⁴, un model que modifica el republicà per donar més cabuda al reconeixement de la diversitat cultural de la societat. La idea d'una cultura dominant cedeix el pas

⁴ Hi ha una possible "interferència" en la traducció de la paraula anglesa *multicultural* al castellà. En castellà "multicultural" (o "multiculturalismo") tendeix a tenir connotacions negatives i sol interpretar-se com una dinàmica segregacionista. En canvi, en anglès *multicultural* té un contingut positiu i implica el reconeixement i respecte de les diferències culturals com a elements de cohesió en una societat on conviuen cultures diferents. Aquesta accepció a vegades s'expressa en castellà amb la paraula "intercultural". (Nota de la traductora: aquesta apreciació es podria fer extensiva a l'ús del terme "multicultural" al català).

a la definició de la societat en funció de la diversitat cultural i lingüística que ha resultat de la immigració. L'accés a la ciutadania per als immigrants és relativament fàcil i normalment requereix una residència legal curta. Austràlia i Canadà són els exemples més clars de societats que s'autodefineixen com multiculturals. Aquest model es sol identificar amb els anomenats "països de nova immigració" que són els països desenvolupats que han experimentat un fort creixement de la seva població durant aquest segle a causa de la immigració. Al mateix temps, la Gran Bretanya, sense ser un país de nova immigració, també aplica un model fonamentalment multicultural.

L'aplicació d'aquest model a Austràlia significa que una persona acceptada com a immigrant té la residència permanent des del moment de la seva arribada al país o de la legalització de la seva estada, sense fer referència al seu estatus laboral. Té ple dret a les prestacions socials i pot adquirir amb facilitat la ciutadania després de tres anys de residència. A més a més, des dels anys setanta, la identitat australiana va estretament lligada al concepte d'una societat d'immigrants marcada per la diversitat cultural i ètnica. Per acceptar aquesta nova identitat s'hagut de trencar amb anteriors esquemes nacionalistes que definien Austràlia com un país d'anglosaxons blancs amb una minoria d'aborígens en vies d'extinció.

Castles i Miller (Castles, S. i Miller, M.J. 1993) indiquen que el multiculturalisme de països com Austràlia i Canadà és el resultat d'un procés d'evolució sociopolítica que començà amb les mateixes tendències de rebuig i il·lusions d'assimilació que mostren els països de models nacionalistes o republicans. La concepció de multiculturalisme tampoc no és unitària. Castles (Castles, S. 1992) documenta els canvis en el discurs sobre multiculturalisme a Austràlia segons la ideologia del partit governant. El govern laborista, que fou qui introduí el concepte, parlava dels drets dels immigrants com a classe treballadora; les administracions conservadores parlaven més del bagatge cultural que les comunitats ètniques portaven durant un període de transició a la societat australiana; i l'administració laborista actual equipara el multiculturalisme amb el dret a la diversitat.

Baldwin-Edwards i Schain (Baldwin-Edwards, M. i Schain, M.A. 1994) i Castles i Miller (Castles, S. i Miller, M.J. 1993) assenyalen que aquests models són tipus ideals i que fins en els països que més els exemplifiquen es poden trobar tendències dels altres models.

Les comunitats ètniques i les associacions

En el si dels col·lectius d'immigrants i a partir d'iniciatives de tècnics autòctons que treballen en contacte amb ells, comencen a formar-se associacions que s'ocupen d'articular-ne les necessitats socials, econòmiques i polítiques.

A països amb tradicions immigratòries i models d'acollida molt diferents, com Alemanya, Austràlia, EUA, Gran Bretanya, Israel i Suècia, diferents investigadors han documentat aquests processos de formació d'associacions. Les comparacions entre Estats indiquen que, encara que el context associatiu de cada país determina molts aspectes de la seva formació, hi ha característiques comunes a les associacions que treballen amb immigrants en els diversos països (Jenkins, S. 1988; Lundberg, I. i Svanberg, I. 1991; Schoeneberg, U. 1988).

La formació d'associacions dintre dels col·lectius evoluciona a mesura que els primers immigrants s'assenten en el nou país i animen els seus compatriotes i familiars a reunir-se amb ells⁵. Al començament es creen llocs de trobada informals —un bar, una plaça— i unes poques activitats relacionades amb el país d'origen; després es desenvolupen estructures informals d'amistat, esport, cultura i ajuda mútua; així, aquestes primeres estructures es fan cada vegada més formals i comencen a aprofitar l'accés als serveis i a les subvencions disponibles per a les associacions autòctones; i finalment, sorgeixen associacions ben estructurades que també serveixen per la mobilització política orientada cap al país d'acollida.

Layton-Henry documenta l'evolució de l'associacionisme en els col·lectius d'immigrants al llarg del procés d'assentament i desenvolupa una tipologia d'organitzacions segons la seva orientació respecte al país d'origen o al país de residència (Layton-Henry, Z. 1990) (Taula 1).

⁵ Castles i Miller parlen de quatre etapes en l'evolució de la immigració: 1) estada temporal de joves treballadors; 2) estada a llarg termini; 3) reunió familiar; 4) assentament permanent (Castles, S. i Miller, M. J. 1993:25).

Taula 1: Tipologia d'organitzacions ètniques segons orientació

←	→←	→→
País d'origen	Els dos països	País de residència
"Casal" de la cultura o del grup d'origen	Centre d'assessorament i d'orientació	Estructures coordinadores i d'enllaç amb les AA.PP.
Escoles per a ensenyar l'idioma i la cultura d'origen	Associacions de treballadors immigrants	Associacions de pares d'alumnes i d'usuaris d'altres prestacions socials.
Associacions confessionals	Cambres de comerç immigrants	Partits polítics
Partits polítics del país d'origen o d'oposició al règim existent	Associacions esportives	Sindicats

→→→tendència segons l'estabilitat de l'assentament←←←

Font: Layton-Henry, Z. (1990)

Les associacions no sempre són diferents a les tres categories sinó que, sovint, unes poques dintre d'un col·lectiu assumeixen noves responsabilitats i canvien la seva orientació a mesura que el seu col·lectiu va assentant-se.

Paral·lelament al desenvolupament de les associacions dins dels col·lectius d'immigrants, sol produir-se una altra dinàmica d'associacionisme que neix dels sectors de la societat autòctona preocupats per les desigualtats socials. Algunes de les associacions existents que ja treballen amb les capes socials en què s'inclouen els immigrants comencen a orientar el seu treball cap als nous nadius, i a més a més, es creen noves organitzacions de solidaritat i recolzament als immigrants per combatre la marginació i el rebuig que pateixen. Aquestes associacions solen tenir representació dels col·lectius d'immigrants, però la majoria dels membres actius i el marc institucional procedeix de la societat autòctona. Per denominar aquestes dues dinàmiques, el Col·lectiu Ioé (Colectivo IOE, 1987) distingeix entre associacions creades *per* i *per a* els immigrants.

Al final del procés de desenvolupament de les associacions que s'ocupen dels immigrants hi sol haver tres tipus d'organitzacions que ofereixen un ventall de serveis:

a) Les associacions ètniques que sorgeixen dels mateixos col·lectius d'immigrants, que representen els interessos d'un determi-

nat grup ètnic o cultural i que poden incloure les coordinadores compostes majoritàriament per associacions ètniques.

b) Les associacions generalistes de la societat receptora, que tenen una missió àmplia consistent a prestar serveis a la població en general, però que opten també per dedicar part dels seus recursos a la integració dels immigrants.

c) Les associacions especialistes de la societat receptora, que es dediquen exclusivament a la integració d'immigrants. Poden ser tant de serveis com de reivindicació política, i inclouen les coordinadores que s'ocupen d'assumptes d'immigració, però els seus membres no solen ser immigrants. També es creen organitzacions especialistes que es dediquen a la investigació, documentació i difusió sobre temes d'immigració⁶.

Aquestes organitzacions coexisteixen amb tot l'entramat de l'organització formal i informal dels col·lectius d'immigrants: segueixen existint les relacions informals de bars i de llocs públics de trobada; l'Església, tant l'autòctona com la dels immigrants, exerceix un paper important en àrees confessionals i no confessionals; es solen crear mitjans de comunicació en l'idioma d'origen (de vegades ho fan les associacions, de vegades són negocis particulars); i sorgeix un sector empresarial de botigues, gestories, hoteleria, etc. A més a més, en alguns col·lectius l'ambaixada del país d'origen aconsegueix un paper important, sigui per vigilar una possible activitat política d'oposició al règim del país d'origen, sigui per fomentar lligams econòmics entre els dos països.

Les tres categories d'associacions exerceixen un paper fonamental en el procés d'assentament i integració dels immigrants. La seva importància es basa en el fet que duen a terme les següents tasques:

- Vertebrar la vida social i esportiva de la comunitat.
- Acullen els nous arribats i els orienten sobre els serveis del país d'acollida.
- Presten serveis com el de l'ensenyament de l'idioma del país receptor i el d'assessorament.
- Actuen com a interlocutors davant les administracions públiques i participen en els òrgans consultius.
- Dinamitzen els col·lectius per participar a la vida política del país d'origen i d'acollida.

⁶ Guardo Polo ofereix una classificació similar que combina "l'origen ètnic" amb la funció. La seva classificació és: a) ètniques: reivindicatives, de gestió dels aspectes socials, de sensibilització, mixtes; b) de solidaritat i de sensibilització; c) organismes i institucions dedicats a temes migratoris; d) de servei, dedicades a la gestió de recursos, que compleixen una pressió social menor o nul·la (Guardo Polo, R. 1992).

- Sensibilitzen la societat receptora respecte de les noves realitats que sorgeixen amb la presència dels immigrants.
- Mantenen la cultura d'origen i la transmeten a la segona generació.

(Diputació de Barcelona, 1992; Jenkins, S.1988; Layton-Henry, Z. 1990)

És difícil documentar el nombre precís d'associacions que treballen amb immigrants, donades les diferències en les definicions entre països i en l'ús del terme entre investigadors. A més, els investigadors solen documentar solament les associacions ètniques. De tota manera, les dades disponibles suggereixen que es tracta d'un sector nodrit: Layton-Henry (Layton-Henry, Z. 1990) documenta 750 associacions ètniques a Londres al 1988; Lundberg i Svanberg (Lundberg, I. i Svanberg, I. 1991) en documenten 1.500 a Suècia amb 35 federacions d'àmbit nacional; i Casey (Casey, J. 1988) indica que hi ha 5.000 associacions ètniques a Austràlia per uns 2,2 milions d'immigrants. Pel que fa als col·lectius d'immigrants espanyols als països europeus, Verdonk et al. (Verdonk et al. 1987) sostenen que hi ha 177 associacions per 100.000 immigrants espanyols a Suïssa i 124 pels 24.000 d'Holanda. A Catalunya, la relació d'associacions que treballen amb immigrants inclou unes 84 associacions ètniques, 23 generalistes i 6 especialistes (Casey, J. 1996).

Una dada significativa és l'aparentment alta taxa de participació dels immigrants a les associacions de la seva comunitat. Lundberg i Svanberg (Lundberg, I. i Svanberg, I. 1991), a la seva investigació sobre immigrants turcs a Suècia, indiquen que el 54% dels 14.300 ciutadans turcs de la ciutat d'Estocolm són socis d'almenys una de les 20 associacions turques i que quasi la totalitat de les famílies tenen com a mínim un membre que és un soci. Schoeneberg (Schoeneberg, U. 1988) indica que a Alemanya el 44% dels immigrants grecs, italians i turcs participen a les activitats de les associacions de la seva comunitat ètnica. Quan es compara aquesta taxa amb la de participació de la població en general a associacions⁷, es pot especular que per als immigrants les associacions exerceixen un paper molt més central, tant per vertebrar la vida social del col·lectiu com per canalitzar les relacions amb les institucions, que el paper que tenen per altres estaments de la societat.

⁷ Vegeu, per exemple, les dades de l'Institut d'Estudis Metropolitans de Barcelona (1992), que indiquen que el 14% de la població participa en associacions esportives i menys del 5% a les culturals, religioses i polítiques. De totes maneres, la comparació sols pot considerar-se com una indicació general, ja que les metodologies aplicades són diferents.

Les associacions i les administracions

Cal remarcar que, tant l'aparició de les associacions que treballen amb immigrants, com les tasques que compleixen són similars a tots els països desenvolupats, sigui quin sigui el model d'immigració vigent i el marc sociolegal de l'associacionisme. Malgrat tot, les formes d'organització que presenten i el repartiment de competències per la prestació de serveis entre les administracions i les associacions, així com entre les associacions ètniques, generalistes i especialistes, varia en funció de la conjuntura de cada país.

Als països europeus, que intenten l'assentament permanent d'immigrants o la manifestació de diferències etnicoculturals, s'han produït intents de limitar el dret dels immigrants a formar les seves pròpies associacions, en una directa contradicció amb els valors democràtics. A França, abans de 1981, les associacions d'immigrants havien de tenir el permís del Ministre de l'Interior; a Bèlgica, abans de 1984, els immigrants no tenien dret a organitzar-se en associacions ètniques i actualment tres cinquenes parts dels socis d'aquestes associacions han d'estar empadronats (Layton-Henry, Z. 1990); a Grècia es prohibeixen les associacions ètniques d'immigrants (Colectivo IOE, 1987). A Espanya, la Llei d'Estrangeria (Llei Orgànica 7/1985, d'1 de juliol, sobre els Drets i Llibertats dels Estrangers a Espanya) també intentà acotar el dret dels immigrants a formar associacions, però la secció corresponent va ser declarada inconstitucional⁸ (Guardo Polo, R. 1992).

Les prohibicions fetes a les associacions ètniques eren producte tant de la desconfiança que provocaven per la seva possible intrusió en les polítiques del país d'origen i/o d'acollida i pel suposat paper segregacionista, com per la confiança en la capacitat de les institucions i entitats existents d'assumir les responsabilitats per treballar amb els immigrants. Aquesta perspectiva sovint anava acompanyada d'un recel a crear polítiques d'integració social adreçades específicament als immigrants amb l'argument que les accions socials existents podien cobrir, també, les necessitats dels nousvinguts i que s'havia d'evitar un tractament especial així com determinades accions que poguessin reforçar la segregació.

En canvi, als països amb un enfocament més conseqüent amb el model multicultural es realitza una política de foment de les associa-

⁸ L'article 8.2 atorgà al Consell de Ministres el poder de suspendre les activitats d'associacions promogudes i integrades majoritàriament per estrangers. A la sentència 115/1987, de 7 de juliol, el Tribunal Constitucional declarà inconstitucional aquest article i per tant nul.

cions ètniques i d'altres que atenen les necessitats dels immigrants. Es fomenten a través de subvencions, de la seva inclusió en els processos decisoris i de la formació de líders dels immigrants (Lundberg I. i Svanberg, I. 1991). En aquests països, les institucions consideren que aquestes associacions són mitjans vàlids per prestar serveis sensibles a la cultura i a les necessitats lingüístiques dels immigrants⁹. Segons aquesta lògica, la segregació i marginació no resulta de polítiques i programes adreçats específicament als immigrants, sinó, al contrari, de la negació de la diversitat i del dret a l'autoorganització.

Bibliografia

- AUTORS DIVERSOS (1991a) *Món laboral* "Treballadors estrangers immigrants a Catalunya" (número especial), Departament de Treball, Generalitat de Catalunya, primer semestre de 1991, Barcelona.
- AUTORS DIVERSOS (1991b) *Revista de Treball Social* (núm. especial dedicat al treball amb els immigrants).
- AUTORS DIVERSOS (1994) *Revue Européenne des Migrations Internationales* Vol. 10, núm. 1.
- BALDWIN-EDWARDS, MARTIN I SCHAIN, MARTIN A. (1994) (ed.) *The Politics of Immigration in Western Europe*. Frank Cass, Essex, U.K.
- BLANCO FERNÁNDEZ, CRISTINA (1993) "The New Hosts: The Case of Spain", *International Migration Review* Vol. 27 núm.1, pàg. 169-181.
- CAGIANO DE AZEVEDO, RAIMUNDO et altri (1991) (ed.) *Measuring Migrants Integration*. Universidad Degli Studi di Roma "La Sapienza", Roma.
- CASEY, JOHN (1988) "Ethnic Associations in Australia" a JENKINS, SHIRLEY (1988) (eds.) *Ethnic Association and the Welfare State*. Columbia University Press, New York.
- CASEY, JOHN (1996) *El papel de las ONG en la elaboración de políticas públicas: el caso de políticas de integración en Catalunya*, Agència Municipal de Serveis per a les Associacions, dossier associatiu núm. 20, Barcelona.
- CASTLES, STEPHEN (1992) "Is the Australian Model of Immigration and Multiculturalism Applicable to Europe?" *International Migration Review* vol.26, núm.2.

⁹ Però no sempre hi ha coincidència d'interessos entre els immigrants i les administracions, i aquestes intenten imposar el seu concepte institucional d'una associació. Sobretot amb referència a la prestació de serveis. Lunberg i Svanberg (Lunberg i Svanberg 1991) documenten l'interès de la comunitat turca a Estocolm per utilitzar subvencions institucionals per recrear l'estructura del "café" (el bar) de la societat turca en què participen solament els homes amb fins majoritàriament lúdics, mentre que les autoritats pretenien la participació de les dones i la prestació de serveis socials.

- CASTLES, STEPHEN i MILLER, MARK J. (1993) *The Age of Migration: International Population Movements in the Modern World*. Macmillan, London.
- CECCONI, SILVANA (1994) "Senegalesi a Genova e Milano: associazionismo ed orientamenti integrativi", *Studi Emigrazione* 31, núm. 113, pàg. 158-179.
- COLECTIVO IOE (1987) "Los inmigrantes en España", *Documentació social*, núm. 66, Càritas, Madrid.
- COLECTIVO IOE (1992) *La immigració estrangera a Catalunya: Balanç i perspectives*. Institut Català d'Estudis Mediterranis, Barcelona.
- CAONGCG (Comissió d'Associacions i Organitzacions No Governamentals de les Comarques de Girona) (1992) *L'Informe de Girona: Cinquanta Propostes sobre Immigració*. Departament de Benestar Social de la Generalitat de Catalunya, Barcelona.
- CAONGCG (1994) *Jornades sobre immigració: La política de les administracions i l'Informe de Girona*. Departament de Treball de la Generalitat de Catalunya, Barcelona.
- DAVIS, GLYN ET ALTRI (1993) (eds.) *Public Policy in Australia*. Allen and Unwin, Sydney.
- DIPUTACIÓ DE BARCELONA (1992) *Informe sobre treball social amb immigrants estrangers a la província de Barcelona*. Servei de Serveis Socials, Barcelona.
- El País* (1995) "Inmigrante a ciegas", 20/6/1995.
- El Periódico* (1992) "Girona elabora 50 propuestas para integrar a los inmigrantes", 2/12/1992.
- FCIC (Federació de Col·lectius d'Immigrants a Catalunya) (1994) *La veu dels immigrants* (full informatiu), Barcelona.
- FIJALKOWSKI, JÜRGEN (1994) "Solidarités intra-communautaire et formations d'associations au sein de la population étrangère d'Allemagne" a AA.VV. (1994) *Revue Européenne des Migrations Internationales* Vol. 10, núm. 1, pàg. 33-57.
- FISAS, VICENÇ (1994) *Les migracions: contra l'oblit de la nostra història*. Centre de Unesco de Catalunya, Papers núm. 31, Barcelona.
- GENERALITAT DE CATALUNYA (1994) *Pla Interdepartamental d'Immigració*. Departament de Benestar Social, Barcelona.
- GUARDO POLO, RAFAEL (1992) "Inmigrantes en el estado español: un reto a los derechos humanos, a la democracia y la solidaridad", *Revista en Pie de Paz*, San Esteban, Salamanca.
- INSTITUT D'ESTUDIS METROPOLITANS DE BARCELONA (1992) *Enquesta de la Regió Metropolitana de Barcelona 1990*. Universitat Autònoma de Barcelona, Barcelona.
- JENKINS, SHIRLEY (1988) (ed.) *Ethnic Associations and the Welfare State*. Columbia University Press, New York.

- JUPP, JAMES; YORK, BARRY I MCROBBIE, ANDREA (1989) *The Political Participation of Ethnic Minorities in Australia*. Australian Government Printing Service, Canberra.
- JUPP, JAMES i KABALA, MARIE (1993) *The Politics of Australian Immigration*. Australian Government Printing Service, Canberra.
- LAMPUGNANI, ROSARIO (1993) "Multiculturalism, ethnic mobilization, ethnic political action and integration" *Studi Emigrazione* Vol.30, núm. 110, pàg. 265-288.
- LEPAYRONNIE, DIDIER (1993) "Las políticas locales de integración de las minorías inmigradas" a TAPINOS, Georges Ph. (ed.) *Immigración e integración en Europa*. Fundación Paulino Torras Domènech, Barcelona, ppàg. 233-261.
- LAYTON-HENRY, ZIG (1990) "Immigrant Associations" a LAYTON-HENRY, ZIG (1990) (ed.) *The Political Rights of Migrants Workers in Western Europe*. Sage, London.
- LLUCH ROVIERA, A. (1991) "El trabajo de las ONGs en la inmigración extranjera en Cataluña" a AA.VV. (1991a) *Món laboral "Treballadors estrangers immigrants a Catalunya"* (número especial), Departament de Treball de la Generalitat de Catalunya, primer semestre de 1991, Barcelona.
- LUNDBERG, INGRID i SVANBERG, INGVAR (1991) "Turkish Voluntary Associations in Stockholm", *Migration* Vol. 10, pàg. 35-76.
- OECD (1994) *Trends in International Migration: Continuous Reporting System on Migration. Annual Report 1993*. OECD, París.
- PARKIN, ANDREW I SUMMERS, JOHN (1985) "Ethnic Groups and Aborigines" a WOODWARD, Dennis; PARKIN, ANDREW i SUMMERS, JOHN (1985) (eds.) *Government, Politics and Power in Australia*. Longman Cheshire, Melbourne.
- PRADA, MIGUEL A. (1991) "España de país de emigración a país de inmigración" a ROQUE, M. ÀNGELS (ed.) *Els moviments humans en el Mediterrani Occidental*. Institut Català d'Estudis Mediterranis, Barcelona.
- REX, JOHN (1994) "Ethnic Mobilization in Britain", *Revue Européenne des Migrations Internationales* Vol. 10, núm. 1.
- REX, JOHN; JOLY, DANIELE I WILPERT, CZARINA (1987) (eds.) *Immigrants Associations in Europe*. Gower, Aldershot.
- SANDOVAL FORERO, EDUARDO A. (1993) *Migración e identidad: experiencias del exilio*. Facultad de Ciencias Políticas y Administración Pública, Universidad Autónoma del Estado de México.
- SCHOENEBERG, ULRIKE (1988) "Participation in Ethnic Associations: The Case of Immigrants in West Germany", *International Migrations Review*, vol. 9, núm. 3, pàg. 416-435.
- TOURAINÉ, ALAIN (1995) "Minorías, pluriculturalismo e integración", en *El País*, 12/1/1995.